

Тетяна Іванівна **НИКІФОРОВА**

к.ю.н., доцент, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9769-973X>

e-mail: nikiforovat2711@gmail.com

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКІВ ДАВНОСТІ

У статті проаналізовано правову природу інституту звільнення від кримінальної відповідальності, його невідповідності Конституції України та європейському кримінальному праву. Аргументовано доцільність запропонованої проектом Кримінального Кодексу (КК) заміни звільнення від кримінальної відповідальності на непризначення покарання, зокрема шляхом аналізу практичних проблем застосування ст. 49 КК. Проаналізовано також практику застосування ч. 2 ст. 49 КК, а саме обрахування строків давності у випадку ухилення особи від досудового розслідування або суду. Для усунення суперечностей судової практики, запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 49 КК.

Ключові слова: звільнення від кримінальної відповідальності, давність, строки давності, зупинення строків давності, ухилення від досудового розслідування або суду

ВСТУП

Давність притягнення до кримінальної відповідальності є одним із найдавніших інститутів кримінального права, необхідність застосування якого не викликає сумнівів. Проте підстави та порядок застосування залишається дискусійним питанням. Дослідженню звільнення від кримінальної відповідальності (ЗКВ) у зв'язку із закінченням строків давності присвятили свої праці Ю. Баулін, Р. Вереша, М. Головчак, О. Дудоров, О. Житний, А. Плотнікова, А. Яценко, А. Яценко та ін.

МЕТА роботи – аналіз правової природи інституту звільнення від кримінальної відповідальності, практичних проблем застосування ст. 49 КК та висловлення пропозицій з можливого подолання цих проблем, шляхом внесення змін до чинного КК.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час написання наукової роботи використано такі методи, як системний аналіз, аналіз та синтез, дедукції та індукції, узагальнення, формально-логічний та інші методи наукового пізнання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Питанням змісту та правової природи інституту звільнення від кримінальної відповідальності (ЗКВ) присвячено чимало наукових праць. Але розробка проекту Кримінального Кодексу (КК) вивела їх актуальність на новий рівень, адже у проєкті норми, які регулюють ЗКВ, відсутні [1]. Дискусії про конституційність та доцільність цього інституту не безпідставні. Суть дискусії полягає у відповіді на питання: чи є суб'єкт, якого звільняють від кримінальної відповідальності, є винним у вчиненні кримінального правопорушення, і взагалі чи можна вважати кримінальним правопорушенням вчинене суб'єктом діяння, від відповідальності за яке його звільнили? Головним аргументом на користь визнання інституту ЗКВ таким, що не відповідає Конституції України, є твердження криміналістів стосовно невідповідності його презумпції невинуватості, закріпленій у ст. 62 Конституції. Так, С.С. Яценко розмірковує з цього приводу отже: «Питання наявності підстав

для настання кримінальної відповідальності можливе лише за встановлення у діянні особи складу злочину, зокрема й такого його важливого компоненту, як вина особи у вчиненні злочину, що відповідно до конституційного припису (ч. 1 ст. 62 Конституції України) можливе лише обвинувальним вироком суду. Закриття ж кримінальної справи ухвалою суду без постановлення обвинувального вироку, яким тільки й може бути встановлена вина особи у вчиненні злочину, вочевидь не узгоджується з конституційним принципом презумпції невинуватості» [2, с. 37–39]. З огляду на це він пропонує «з метою усунення колізій між положеннями КК і КПК, з одного боку, і положеннями Конституції України – з другого – доцільно розглянути питання про можливість врахування законодавчого досвіду закордонних країн, зокрема, стосовно можливості відмови від інституту звільнення від кримінальної відповідальності, розширення сфери дії інституту звільнення від покарання, вдосконалення інших засобів кримінально-правового регулювання на вчинений злочин, наявність якого встановлено обвинувальним вироком суду» [3, с. 167–168].

Контраргумент зводиться до того, що наш законодавець у формулюванні презумпції невинуватості виходив із того, що особа не може бути визнана винуватою у вчиненні злочину інакше як обвинувальним вироком суду у випадку настання для неї негативних наслідків – покарання, судимості тощо [4, с. 133]. Р.В. Вереша пропонував також розмежувати поняття «вина» та «винуватість». Вина розглядається ним як ознака суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, як категорія, передбачена ст. 23 КК, а винуватість – як констатація факту, що саме ця, конкретна особа вчинила діяння, що містить склад кримінального правопорушення. Він стверджував, що саме про винуватість йдеться у презумпції невинуватості, а для вирішення питання про ЗКВ достатньо констатувати наявність вини [5, с. 5].

Проте аналіз судової практики свідчить про те, що для ЗКВ потрібна саме констатація факту, що особа вчинила відповідне кримінальне правопорушення. Про

це свідчить визначення ЗКВ, яке сформульоване у ППВС України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» № 1 від 23.12.2005 р. Там мова йде про те, що ЗКВ застосовується до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. В узагальненнях судової практики суди вказують, що для застосування ЗКВ потрібно встановити факт вчинення кримінального правопорушення та вину особи в його вчиненні. Про те, що суди у ЗКВ констатують факт вчинення саме відповідною особою кримінального правопорушення свідчить аналіз ухвал судів першої інстанції про ЗКВ. Про те, що ЗКВ здійснюється з nereабілітуючих підстав свідчить також норма КПК, згідно з якою особа має прав заперечувати проти закриття провадження з цієї підстави.

Непереконливою виглядає й аргументація, що презумпція невинуватості стосується лише випадків, коли мова йде про застосування до особи покарання. Презумпція, очевидно, захищає особу від клейміння її як злочинця до обвинувального вироку суду. Тому констатація факту вчинення особою кримінального правопорушення може бути здійснена виключно в обвинувальному вироку суду. Такої позиції дотримуються автори проекту КК.

Однак аналіз норм проекту КК свідчить, що в ньому не відмовилися від заохочення позитивної посткримінальної поведінки особи. Закріплені у чинному КК підстави ЗКВ знайшли своє відображення у нормах проекту, які передбачають непризначення покарання. Тобто за наявності відповідних підстав суд констатує факт вчинення особою кримінального правопорушення в обвинувальному вироку та не призначає особі покарання взагалі. У чинному КК подібна норма міститься у ч. 4 ст. 74 КК, де передбачено звільнення від покарання, тобто його непризначення. Хоча термін «непризначення покарання» є більш вдалим, оскільки чітко регулює діяльність суду. Непризначення покарання згідно проекту КК можливе у двох випадках: у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення та у зв'язку із закінченням строків давності [1].

Непризначення покарання (ЗКВ) у зв'язку із закінченням строків давності не належить до заохочувальних норм. Це так звані квазізаходи, тобто уявні заходи кримінально-правового характеру, які застосовуються у випадках, коли немає ані підстав для застосування заохочувальних заходів, ані підстав або необхідності для застосування примусових заходів, тобто кримінально-правовий конфлікт вичерпано. У теорії кримінального права існують різні теорії правової природи давності. І всі вони містять частину істини: якщо особа протягом певного проміжку часу після вчинення кримінального правопорушення не вчиняє кримінально-протиправних діянь, це свідчить про зникнення або зниження її суспільно небезпечності та відпадає необхідність застосування до неї примусового впливу держави.

Практичні проблеми застосування ст. 49 КК свідчать про правильність позиції науковців стосовно заміни ЗКВ на непризначення покарання в обвинувальному вироку суду. У процесуальному порядку ЗКВ на підставі ч. 2 ст. 49 КК є дві обов'язкові умови, недот-

римання яких є порушенням вимог кримінального процесуального закону. На підставі чч. 2, 3 ст. 285 КК прокурор або суд, залежно від того на якій стадії провадження закінчилися строки давності, зобов'язаний роз'яснити особі право на таке звільнення та право заперечувати проти закриття провадження з цієї підстави. На практиці трапляються випадки, коли суди, не дивлячись на закінчення строків давності на час судового провадження, виносять обвинувальний вирок та призначають особі покарання, оскільки на підставі ч. 4 ст. 286 КПК суд може розглянути таке питання тільки за клопотанням сторін та позбавлений можливості самостійно ініціювати його вирішення. Проте оскарження таких вироків та ухвал апеляційного суду, за якими вирок залишався без змін, у касаційному порядку обґрунтовувалося тим, що судами не було роз'яснено особі право на ЗКВ на підставі ст. 49 КК. Наявність різних позицій ККС ВС із цього приводу стало причиною появи правової позиції ОП ККС ВС, яка в постанові від 6 грудня 2021 р. (№ 521/8873/18) сформульована так: «за змістом п. 1 ч. 2 ст. 284, ч. 3 ст. 285, чч. 1, 4 ст. 286, ч. 3 ст. 288 КПК суди першої та апеляційної інстанцій мають обо-в'язок роз'яснити особі, яка притягується до кримінальної відповідальності, те, що на момент судового розгляду чи апеляційного перегляду закінчилися строки давності притягнення цієї особи до кримінальної відповідальності, що є правовою підставою, передбаченою ст. 49 КК, для звільнення особи від кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому КПК, і таке звільнення є підставою для закриття кримінального провадження на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК, а також право заперечувати проти закриття кримінального провадження з цієї підстави та наслідки такого заперечення».

Не менш важливе значення має отримання згоди особи на ЗКВ за ст. 49 КК, оскільки таке звільнення здійснюється з nereабілітуючих підстав. Згідно ч. 3 ст. 285 КПК відсутність такої згоди є підставою для проведення досудового розслідування та судового розгляду в повному обсязі в загальному порядку. Таке провадження повинно закінчитися винесенням або виправдувального або обвинувального вироку. Якщо суд усе ж визнає особу винною та виносить обвинувальний вирок, то на підставі ч. 5 ст. 74 КК вона повинна бути звільнена від покарання. Подібну позицію висловив ВС у постанові від 10 квітня 2018 р. (№ 729/1480/13-к), зазначивши однак, що суд вправі звільнити від покарання на підставі ч. 5 ст. 74 КК. Проте виконання вироку за кримінальне правопорушення, стосовно якого спливали строки давності притягнення до кримінальної відповідальності суперечить сутності інституту давності. Тому за відсутності згоди особи на ЗКВ суд зобов'язаний звільнити її від покарання. У цьому аспекті слід зазначити, що саме від призначення покарання, а не від відбування призначеного покарання. У наведеній вище постанові касаційний суд звільнив особу саме від відбування призначеного судом першої інстанції покарання. Проте вирок суду першої інстанції є незаконним уже в частині самого призначення особи покарання, адже згідно ч. 5 ст. 74 КК особа підлягає саме звільненню від покарання, а не від відбування покарання.

Не завжди особа, яка не визнає свою вину у вчи-

ненні кримінального правопорушення, заперечує проти її звільнення на підставі ст. 49 КК. Навіть якщо особа не визнає свою вину, їй повинно бути роз'яснено право на звільнення. На жаль, суди часто ототожнюють факт заперечення вини та заперечення звільнення. Трапляються навіть випадки, коли суди відмовляють у задоволенні відповідного клопотання, посилаючись на невизнання особою своєї вини у вчиненні правопорушення. ККС ВС у постанові від 19 листопада 2019 р. зробив дуже важливий висновок із цього приводу, що вимоги ст. 49 КК не передбачають обов'язкове визнання вини особою, котра подала клопотання про ЗКВ на підставі цієї статті.

Застосування давності через непризначення покарання в обвинувальному вирокі суду, в якому особа визнається винною у вчиненні кримінального правопорушення, а не через ЗКВ знімає питання з роз'яснення особі права на звільнення та отримання від неї згоди на таке звільнення та всі пов'язані з цим проблеми.

Однак є проблеми застосування ст. 49 КК, які не будуть зняті й у випадку заміни ЗКВ на непризначення покарання. Це проблеми застосування положень із зупинення та переривання строків давності. Так, неоднозначне тлумачення на практиці має норма, передбачена ч. 2 ст. 49 КК України. На розгляд об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (ККС ВС) передано матеріали провадження за касаційною скаргою потерпілої стосовно неправильного застосування ст. 49 КК України [6]. Таке рішення колегія суддів прийняла у зв'язку з тим, що у практиці ККС ВС існують різні правові позиції до застосування колегіями суддів положень ст. 49 КК та порядку визначення строків давності для звільнення особи від кримінальної відповідальності. Мова йде як раз про визначення строків давності, якщо особа ухилялася від досудового розслідування або суду. Згідно з ч. 2 ст. 49 КК у такому разі перебіг передбачених ч. 1 строків давності зупиняється та відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. У цій нормі встановлені також так звані недиференційовані строки (15 років для злочинів та 5 років для кримінальних проступків). Саме до тлумачення понять «зупинення» та «відновлення» диференційованих строків, а також підстав застосування недиференційованих строків і виникли різні правові позиції суду. У постанові об'єднаної палати зміст різних правових позицій викладено наступним способом. Перша позиція визначає, що «факт ухилення особи від досудового розслідування та суду є обставиною, що виключає благополучне закінчення строків давності, і зупиняє диференційований строк, передбачений ч. 1 ст. 49 КК. Час такого ухилення дорівнює часу зупинення перебігу давності диференційованого строку, а загальний строк (15 років) спливає далі незалежно від ухилення. Відтак, у разі підтвердження факту ухилення особи від слідства строки давності для неї становлять 15 років (у редакції Закону № 1183–VII від 8 квітня 2014 р.) із часу вчинення інкримінованого злочину». Друга позиція полягає в тому, що оскільки у ч. 2 ст. 49 КК йдеться не про переривання, а про зупинення строку давності з дня з'явлення особи, яка ухилялась від слідства або суду, із зізнанням або її затримання, перебіг

строку давності не відновлюється спочатку, а триває. У цьому разі час, який минув від моменту вчинення злочину до моменту, коли особа почала ухилятися від правоохоронних органів, не анулюється, а підлягає зарахуванню до строку давності, зазначеному у законі, тобто в диференційований строк. Тоді як визначений статтею 15-річний строк (у редакції Закону № 1183–VII від 8 квітня 2014 р.) є спеціальним недиференційованим строком давності, після закінчення якого особа, яка вчинила злочин будь-якої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності навіть тоді, коли вона протягом цього терміну ухилялась від слідства або суду [6].

Останню позицію у вказаному провадженні відкинула як Друга палата ККС, яка передала матеріали на розгляд об'єднаної палати, так і об'єднана палата ККС ВС. Навівши багато аргументів, об'єднана палата зробила наступний висновок: «Перебіг строків давності зупиняється, якщо особа, котра вчинила кримінальне правопорушення, ухилялася від досудового розслідування або суду. У цьому разі перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. Одночасно факт умисного вчинення особою будь-яких дій, спрямованих на ухилення від слідства або суду є обставиною, яка виключає благополучне закінчення строків давності, і зупиняє диференційовані строки, визначені у ч. 1 ст. 49 КК. У цьому випадку закон передбачає загальний строк давності притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які ухиляються від слідства чи суду: п'ятнадцять років із часу вчинення злочину, п'ять років – з часу вчинення кримінального проступку. За таких обставин час, який минув із дня вчинення кримінального правопорушення до дня, коли особа почала ухилятися від слідства або суду, не втрачає свого значення, а зберігається й зараховується до загального строку давності, що продовжує спливати. Крім того, до загального строку також зараховується період такого ухилення, а також проміжок часу, що пройшов із дня з'явлення особи із зізнанням або затримання до дня набрання вироком законної сили» [6].

Така правова позиція є обов'язковою для застосування судами у розгляді подібних справ, проте суперечить чинному законодавству. Аргументуючи останню тезу, спершу потрібно проаналізувати та порівняти зміст ч. 2 ст. 49 КК у редакції Закону від 8 квітня 2014 р. та Закону від 22 листопада 2018 р. У 2018 р. у КК України термін «злочин» замінено на «кримінальне правопорушення», доповнено «кримінальним проступком» та внесено ще низку пов'язаних з цим змін. Ч. 2 ст. 49 доповнено недиференційованим строком для кримінальних проступків – 5 років. Проте в ході численних змін відповідного законопроекту відповідним п'ятирічним строком доповнено не друге, а третє речення ч. 2, що виглядає абсолютно нелогічно, але чомусь тлумачиться судами саме в такій редакції. Крім того, не зрозуміло, з яких причин ч. 3 позбавили дуже важливого речення: «Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення нового злочину. Відночас строки давності обчислюються окремо за кожний злочин». Це речення допомагає зрозуміти різницю між зупиненням та перериванням строків давності. Саме на цю різницю вказує ККС ВС у другій позиції,

яку несправедливо відкинула об'єднана палата. Ця позиція відповідає роз'ясненню відповідної норми у Коментарі до КК за загальною редакцією М.І. Мельника, М.І. Хавронюка [7, с. 140]. І така позиція є логічним тлумаченням відповідних норм та більш сприятливою для особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Спробуємо пояснити це на прикладі провадження, що розглядалося об'єднаною палатою. Але перед цим здійснено тлумачення трьох речень, закріплених у ч. 2 ст. 49 КК. Отже, перебіг давності, тобто строків, передбачених ч. 1 ст. 49 КК, т.зв. диференційованих строків, оскільки вони різняться залежно від тяжкості кримінального правопорушення, зупиняється, а не анулюється. Далі мова йде про відновлення того самого диференційованого строку, тобто продовження його перебігу із врахуванням часу, що минув, до дня ухилення особи від слідства або суду. Третє речення стосується випадків, якщо особа ухиляється від слідства або суду багато років і при цьому не вчиняє повторних злочинів. Тоді законодавець встановив загальний (за новою редакцією окремо для злочинів, окремо для проступків) недиференційований строк, закінчення якого незалежно від ухилення особи є імперативною підставою звільнення від кримінальної відповідальності. Яке практичне значення такого тлумачення? В аналізованому провадженні особа вчинила кримінальне правопорушення, а саме кримінальний проступок, передбачений ч. 2 ст. 125 КК, 19 червня 2015 р. Строк давності, згідно з п. 2 ч. 1 ст. 49 КК за таке кримінальне правопорушення становить 3 роки. Судом встановлено, що особа ухилялася від слідства й суду із 6 червня 2018 р. до 17 квітня 2019 р. Ухвалою суду першої інстанції від 5 травня 2020 р. особу звільнено від кримінальної відповідальності. Тепер обрахуємо строки давності згідно з вищевказаним тлумаченням. 3 дня вчинення кримінального правопорушення до дня ухилення минуло 2 роки 11 місяців 18 днів. Строк давності зупинився 6 червня 2018 р. і відновився 17 квітня 2019 р. Тобто до закінчення строку залишилося 12 днів, отже він закінчився 30 квітня 2019 р. Суд апеляційної інстанції залишив ухвалу суду першої інстанції без змін. Тобто суди дотримувалися цієї ж позиції. Проте об'єднана палата ККС ВС, висловлюючи іншу позицію, зазначила, що з моменту ухилення від слідства та суду строк давності становить не 3 роки, а 5 років – загальний недиференційований строк для кримінальних проступків. А отже строк давності закінчиться 20 червня 2020 р. Тому касаційний суд визнав, що судом першої інстанції було неправильно застосовано кримінальний закон, проте у зв'язку з тим, що на

момент апеляційного провадження строк давності вже сплинув, то особа все ж підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, а «процес заради процесу» не відповідає вимогам Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод [6].

Проте з цього прикладу видно, що позиція касаційного суду є менш сприятливою для особи, ніж проаналізована вище позиція. А якщо зважати, що для злочинів загальний недиференційований строк становить 15 років, то за таких обставин у випадку вчинення нетяжких злочинів, для яких встановлено строки давності 3 та 5 років, якщо особа ухилятиметься від слідства або суду декілька місяців, строк давності становитиме 15 років як за особливою тяжкою злочини. Звичайно ухилення від досудового слідства й суду повинно створювати несприятливі наслідки для особи, проте все ж позиція об'єднаної палати видається негуманною та несправедливою. Адже навіть у разі переривання строків давності, коли особа вчиняє новий злочин протягом сливу строків давності, ситуація для особи може бути більш сприятливою. Для усунення можливості різного тлумачення ч. 2 ст. 49 КК, зазначену норму потрібно змінити та викласти її в такій редакції: «Перебіг строків давності, передбачених ч. 1 ст. 49 КК, зупиняється, якщо особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від досудового розслідування або суду. Перебіг цих строків давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення злочину минуло п'ятнадцять років, а кримінального проступку – п'ять років, незалежно від того чи вона ухилялася від досудового розслідування або суду».

Подібна норма міститься у проекті КК з урахуванням інших відмінностей проекту від чинного КК. Проте прийняття проекту – перспектива не найближча, тому потрібно вносити зміни до чинного КК.

ВИСНОВКИ

Інститут звільнення від кримінальної відповідальності знаходиться на межі трансформації в інститут непризначення покарання. Така трансформація наблизить вітчизняне кримінальне законодавство до європейського та вирішить багато практичних проблем застосування давності. Проте це можливо лише з прийняттям проекту КК. Вирішення деяких проблем застосування ст. 49 КК сьогодні можливе шляхом внесення змін до статті. Зокрема, ч. 2 ст. 49 КК запропоновано викласти у новій редакції.

Список використаних джерел

1. Проект Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/02/18/kontrolnyj-proekt-kk-18-02-2022.pdf>
2. Яценко С.С. Конституційний принцип презумпції невинуватості та інститут кримінальної відповідальності в праві України й деяких інших європейських держав: порівняльний аспект. *Юридичний вісник України*. 2004. № 43. С. 37–39.
3. Яценко С.С. Чи відповідає Конституції України інститут звільнення від кримінальної відповідальності. *Право України*. 2011. № 9–10. С. 164–169.
4. Степанов П.Л. Визнання особи винною в скоєнні злочину у випадку закриття кримінальної справи і звільнення від кримінальної відповідальності з не реабілітуючих підстав. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 3 (ч. 2). С. 131–134.
5. Вереша Р.В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.08. Київ, 2004. 18 с.

6. Постанова Об'єднаної палати ККС ВС від 05.04.2021 у справі № 328/1109/19 (провадження № 51–5464кмо20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179766>

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

References

1. Draft Criminal Code of Ukraine. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2022/02/18/kontrolnyj-proekt-kk-18-02-2022.pdf> (in Ukrainian).

2. Yatsenko S.S. The constitutional principle of the presumption of innocence and the institution of criminal responsibility in the law of Ukraine and some other European states: a comparative aspect. *Legal Bulletin of Ukraine*. 2004. № 43. October 23–29. pp. 37–39. (in Ukrainian).

3. Yatsenko S.S. Does the institution of exemption from criminal liability comply with the Constitution of Ukraine? *Law of Ukraine*. 2011. № 9–10. pp. 164–169. (in Ukrainian).

4. Stepanov P.L. Plea of a person guilty of a crime in the case of closing a criminal case and release from criminal liability on non-rehabilitative grounds. *Bulletin of the Odessa Institute of Internal Affairs*. 2004. № 3 (Part 2). pp. 131–134. (in Ukrainian).

5. Veresha R.V. The concept of guilt as an element of the content of criminal law of Ukraine: abstract. dis. ... PhD in legal sciences: 12.00.08. Kyiv, 2004. 18 p. (in Ukrainian).

6. Resolution of the Joint Chamber of the Supreme Court of Cassation of April 5, 2021 in case № 328/1109/19 (proceedings № 51–5464 kmo20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179766> (in Ukrainian).

7. Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine / ed. M.I. Melnyk, M.I. Havroniuk. Kyiv, 2019. 1384 p. (in Ukrainian).

Tetiana NIKIFOROVA

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9769-973X>

e-mail: nikiforovat2711@gmail.com

EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY DUE TO EXPIRATION OF THE LIMITATIONS STATUTE

Introduction. *The statute of limitations is one of the oldest institutions of criminal law, it is necessary to apply at least something. However, the grounds and procedure remain controversial.*

The purpose of the paper *is the analysis of the legal nature of the institution of exemption from criminal liability, practical problems of application of Art. 49 of the Criminal Code and making proposals for possible overcoming of these problems by amending the current Criminal Code.*

Results. *The article analyzes the legal nature of the institution of exemption from criminal liability, its inconsistency with the Constitution of Ukraine and European criminal law. The expediency of the proposed by the draft Criminal Code replacement of exemption from criminal liability for non-sentencing, including by analyzing the practical problems of application of Art. 49 of the Criminal Code. The practice of applying Part 2 of Art. 49 of the Criminal Code, namely the calculation of the statute of limitations in case of evasion of a person from pre-trial investigation or court. To eliminate the contradictions of judicial practice, it is proposed to amend Part 2 of Art. 49 of the Criminal Code: "The statute of limitations provided for in Part 1 of Art. 49 of the Criminal Code, is suspended if the person who committed the criminal offense evaded the pre-trial investigation or court. These statutes of limitations shall be resumed from the date of the person's confession or detention. A person shall be released from criminal liability if fifteen years have elapsed since the day the crime was committed and five years from criminal misconduct, regardless of whether he or she evaded pre-trial investigation or trial".*

Conclusion. *The institution of exemption from criminal responsibility is on the verge of transformation into an institution of non-sentencing. Such a transformation will bring the domestic criminal legislation closer to the European one and will solve many practical problems of the application of the statute of limitations. However, this is possible only with the adoption of the draft Criminal Code. Solving some problems in the application of Article 49 of the Criminal Code today is possible by amending the article. In particular, Part 2 of Art. 49 of the Criminal Code is proposed to be reworded.*

Keywords: *exemption from criminal liability, statute of limitations, suspension of statutes of limitations, evasion of pre-trial investigation or trial*